

De ontwikkeling van de heikikker in het Meetnet Amfibieën

Bouke van den Noort

Met het uitkomen van deze Meetnet Amfibieën Mededelingen is het precies een jaar geleden dat ik begon aan mijn stageonderzoek over de ontwikkeling van de heikikker in het Meetnet Amfibieën over de periode van 1997 tot en met 2007. Eind november heb ik de stage afgerond. Voor dat ik aan mijn stage begon had ik nog nooit een heikikker gezien en mijn eerste exemplaar zal ik dan ook niet snel vergeten. De prachtig blauwgekleurde mannetjes tijdens de voortplanting heb ik niet gezien, maar daar hoop ik dit voorjaar verandering in te brengen.

De heikikker lijkt goed in het Meetnet te zitten en sinds 2006 is de nationale trend van de soort geclassificeerd als “stabiel”. Het doel van mijn stage was om inzicht te krijgen in de betrouwbaarheid van deze trend en de tot nu toe verzamelde gegevens van de heikikker. Daarnaast heb ik gekeken naar de eventuele mogelijkheid voor verbetering van het verzamelen van deze gegevens. Vragen die ik daarbij gesteld heb zijn:

** Is de berekende trend inderdaad representatief voor de huidige, landelijke situatie van de heikikker?*

** Wordt er op de juiste manier en in de juiste periode gemonitord?*

Kortom, meten we wat we willen weten?

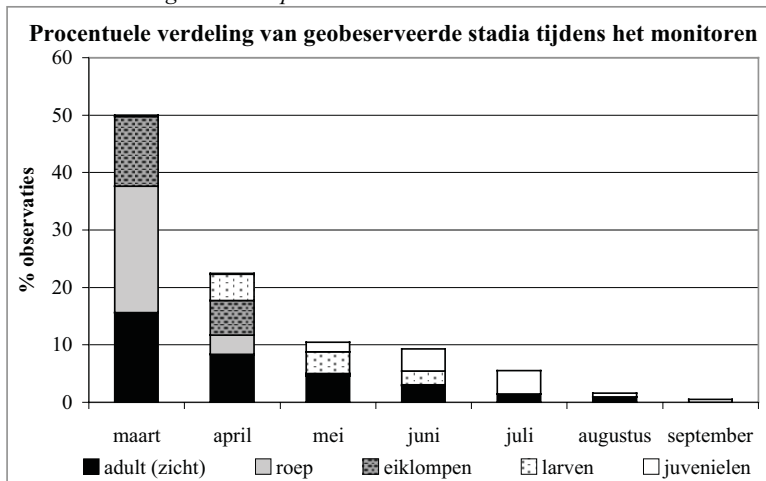
Om een antwoord te krijgen op deze vragen heb ik de Meetnet Amfibieën dataset van de heikikker geanalyseerd, ben ik verscheidene keren het veld in geweest en heb ik een aantal waarnemers geïnterviewd die ik bij deze nogmaals wil bedanken voor hun medewerking. Het onderzoek heeft tot een aantal interessante resultaten geleid. Resultaten die voor de waarnemers van heikikker telgebieden van belang kunnen zijn en kunnen leiden tot een nauwkeuriger, meer gestandaardiseerde manier van monitoren.

Consistente waarnemingen zijn van groot belang voor het Meetnet, om betrouwbare indexen te kunnen berekenen. In het bijzonder bij het waarnemen van heikikkers komt het eropaan dat ieder jaar weer in dezelfde periode het telgebied bezocht wordt, aangezien de soort een “*explosive breeder*” is. Dit wil zeggen dat adulten gedurende een korte periode (kooractiviteit) massaal samenscholen in de voortplantingswateren om te paren en vervolgens weer het water verlaten. Hierna is de kans op het waarnemen van de zelfde grote aantallen zeer gering. Als dan het monitoren het ene jaar tijdens de kooractiviteit wordt gedaan en het andere jaar erna, zouden er schommelingen in aantallen kunnen worden waargenomen die er in werkelijkheid niet zijn! Daarom is het van belang dat veldbezoeken jaarlijks in de zelfde periode plaatsvinden. En omdat alleen de maximum score van een jaar wordt gebruikt voor de berekeningen door CBS is deze periode van samenscholing, rond de 3^e en 4^e week van maart, bij uitstek de meest geschikte om heikikkers te monitoren. De aanvang van de koorperiode verschilt ieder jaar weer een beetje, afhankelijk van de weersomstandigheden en de regio. Door op de RAVON website in de gaten te houden of er melding wordt gemaakt als ergens de eerste kooractiviteit gesignaleerd is, wordt de kans vergroot dat iedereen er op tijd bij is!

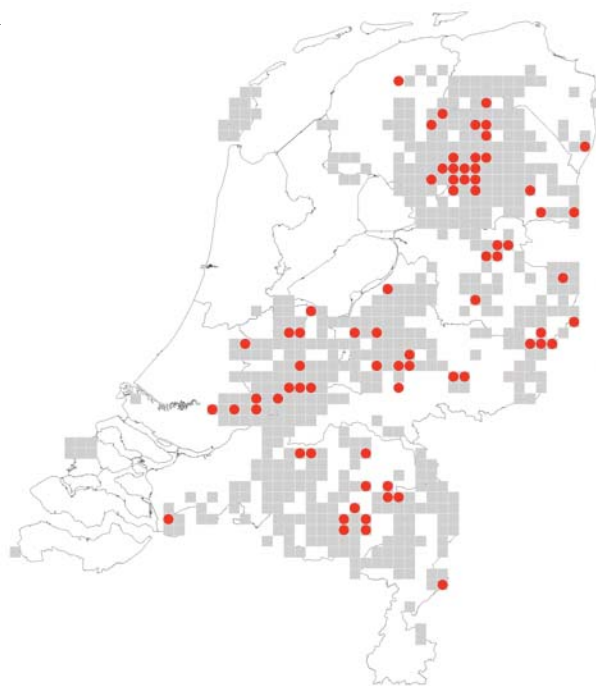
Deze grafiek geeft weer wat er precies per maand in het veld is gezien. Deze observaties zijn van alle telformulieren overgenomen om inzichtelijk te maken waarop de observaties (lees klassen) zijn gebaseerd. 50% van alle heikikkerobservaties worden gedaan in de maand maart. Hiervan is 44% gebaseerd op de kooractiviteit van de

Een tweede uitkomst van het onderzoek betreft het probleem van het onderscheiden van heikikkers en bruine kikkers. Uit de interviews met waarnemers blijkt dat het onderscheiden van de twee soorten dikwijls als lastig wordt ervaren.

Samen met het feit dat in maar liefst 75 % van de voortplantingswateren van de heikikker ook bruine kikkers voorkomen, zorgt dit mogelijk voor een invloed op de index berekeningen. Uit de statistische analyse kwam in ieder geval naar voren dat heikikkers ook wel voor bruine kikkers worden aangezien en vice versa. Een goede oplossing voor dit probleem is om de soorten te monitoren op basis van het kenmerk waarop ze het best te onderscheiden zijn. Aangezien dit de roep van de mannetjes is, is het nog een reden te meer om tijdens de periode van kooractiviteit het telgebied te bezoeken!

Tot slot wil ik van de gelegenheid gebruik maken om de verspreiding van de telgebieden onder de aandacht te brengen. Er zijn namelijk twee belangrijke regio's die nog sterk onderbemonstert zijn: De eerste is het poldergebied van de Alblasserwaard en Vijfherenlanden. Hier bevindt zich één van de grootst aaneengesloten populaties, wat het tot een belangrijk gebied voor de soort maakt. De tweede regio is het laagveen gebied in het midden en zuiden van Friesland. Hier zijn momenteel (bijna) geen telgebieden aanwezig terwijl laagveen nota bene één van de voornaamste habitats van de heikikker is! Beide regio's maken dus een belangrijk deel uit van het leefgebied van de heikikker in Nederland. Ook is het zaak heikikkers te monitoren op Texel en Schouwen. Het is daarom zaak dat deze gebieden snel mee gaan doen in het Meetnet zodat uitspraken over de toestand van de heikikker (en andere soorten!) werkelijk op nationaal niveau gedaan kunnen worden. Het lijkt me dan ook mooi om af te sluiten met een oproep voor nieuwe aanmeldingen zodat deze regio's binnenkort ook van telgebieden zijn voorzien!

Heikikkerverspreiding in Nederland met in rood aangegeven de locaties waar de heikikker wordt (of werd) gemonitord.

Foto Bouke van den Noort

Auteur met een heikikkertje in de hand. Zijn rapport is terug te vinden op de RAVON website onder publicaties/rapporten:

*Van den Noort, B., 2008. The development of the moor frog *Rana arvalis* in the national amphibian monitoring program in the Netherlands 1997 - 2007. Student report. University of Amsterdam (UvA), General Biology & Monitoring Network of Reptile, Amphibian & Fish Conservation Netherlands (RAVON), 32p.*